

UDK: 332.135(497.11:4-191.2)
 Biblid 0543-3657, 66 (2015)
 God. LXVI, br. 1157, str. 86–97
 Izvorni naučni rad
 Primljen: 15.01.2015.

Aleksandar JAZIĆ¹

Različiti oblici prekogranične saradnje Srbije sa državama Centralne Evrope

APSTRAKT

U fokusu autora istraživanja su neki oblici saradnje Srbije i država Centralne Evrope. Ova saradnja je jednostrana i multilateralna. Regioni se povezuju na različite načine u cilju političkog, ekonomskog i socijalnog razvoja. Najčešći oblik multilateralne regionalne saradnje su evroregioni. Sa druge strane, države sarađuju kroz regionalne inicijative. Višegradska grupa je jedan od najboljih primera saradnje država u okviru regionalne inicijative. Zemlje članice ove regionalne inicijative ostvarile su svoj glavni cilj koji je bio ulazak u Evropsku uniju. Ipak, ova regionalna inicijativa i dalje postoji zbog prednosti koje države članice imaju od toga. Ključni predstavnik Srbije u regionalnoj saradnji je Autonomna pokrajina Vojvodina. Ova severna pokrajina Srbije ima dobro razvijenu jednostranu i multilateralnu saradnju sa regionima iz Centralne Evrope. Takođe, Vojvodina je član nekoliko evropskih organizacija koje okupljaju regionalne vlasti. Na taj način, kroz saradnju svojih regionalnih vlasti Srbija postaje bliži partner Evropske unije.

Ključne reči: regionalna saradnja, regionalne inicijative, prekogranična saradnja, međudržavna saradnja, Srbija, Centralna Evropa.

¹ Dr Aleksandar Jazić, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. Rad predstavlja deo naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (evidencioni broj: 179029), a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011. do 2014. godine.

Uvod

Sticanje novih iskustava kroz saradnju Republike Srbije sa centralnoevropskim državama otvara nove mogućnosti za dinamičniji razvoj njenog političkog i ekonomskog sistema. To se posebno odnosi na različite oblike i programe prekogranične saradnje. Prekogranična saradnja sa državama Centralne Evrope u čijem su fokusu regioni i lokalne zajednice posebno je značajna za razvoj Srbije u oblastima kao što su obrazovanje, nauka, sport, lokalna samouprava, zdravstvo, socijalna zaštita itd. Time se stiču nova iskustva o samostalnom funkcionisanju jedinica lokalne samouprave, a ujedno se centralnim vlastima omogućava da se bave poslovima koji su od važnosti za celu državu. Uspostavljanje saradnje jedinica lokalne samouprave iz Srbije sa jedinicama lokalne samouprave iz centralnoevropskih država dobar je podsticaj za njihov ekonomski i politički razvoj. Na širem planu, razvijena saradnja jedinica lokalne samouprave pozitivno utiče na stabilnost odnosa između država. Time se stvaraju preduslovi za brže rešavanje postojećih problema. Ako se uzme u obzir zvanični stav Srbije da želi da se priključi Evropskoj uniji (EU), jedan od zaključaka je da različiti oblici prekogranične saradnje predstavljaju dobar način upoznavanja sa evropskim standardima. Tako se može poboljšati položaj Srbije u procesu približavanja EU.

Unutrašnja struktura i ciljevi formiranja evroregiona

Globalizacija i njeno sve brže širenje ključni je razlog promene uloge nacionalnih država, odnosno centralnih organa unutar jedne države. Pod uticajem globalizacije su i drugi subjekti u sferi međunarodnih odnosa, kao što su međunarodne organizacije. Proces globalizacije stvara uslove i podstiče pojavu novih aktera na međunarodnoj sceni. Neki od tih aktera su, na primer, regionalne inicijative u različitim oblicima ili evroregioni. Važan uticaj globalizacija ima na promenu globalnih ekonomskih odnosa, što pomera uspostavljanje ekonomskih veza ka drugim nivoima. Jedan od tih nivoa je regionalni gde ekonomske veze nastaju između različitih subjekata. Slabljenje uloge nacionalne države utiče na poboljšanje položaja drugih subjekata civilnog društva. Druga posledica ove promene je transformacija strukture civilnog društva.²

Prekogranična saradnja u formi evroregiona ne podrazumeva uspostavljanje novih organa koji bi imali isti položaj kao organi centralne, regionalne ili lokalne vlasti. Zato su ovlašćenja evroregiona ograničena jer ne poseduju konkretnu političku moć. Organi evroregiona se zato u svom radu oslanjaju na nadležnosti koje imaju lokalne i regionalne vlasti koje su

² Videti: Dragan Petrović, *Ka multipolarnom svetskom poretku*, Pešić i sinovi i Centar za razvoj međunarodne saradnje, Beograd, 2010, str. 83-86.

njihove članice. Najčešći ciljevi osnivanja i funkcionisanja evroregiona su zastupanje interesa njihovih članica i kvalitetniji život stanovništva koje ovaj oblik prekogranične saradnje obuhvata. Unutrašnja struktura, odnosno glavni organi, nije ista kod svih evroregiona. Recimo, tako evroregion može imati parlamentarnu skupštinu, izvršni organ, stalni sekretarijat i radne grupe nadležne za različita pitanja. Pravni osnov formiranja evroregiona može da bude privatnog ili javnog karaktera.³

U ovom trenutku postoje tri modela organizacije i saradnje u okviru evroregiona. Sva tri modela definisana su u sporazumu o osnivanju. Pomenuti sporazumi mogu biti: multilateralni, bilateralni i trilateralni, i sporazumi jedinica lokalne samouprave ili regiona. Sporazum predstavlja osnovu u utvrđivanju vrste evroregiona. Moguće je razlikovati tri vrste evroregiona: (1) radne i interesne zajednice bez pravnog subjektiviteta, (2) utemeljenih na privatnom pravu i (3) formiranih na osnovama javnog prava.⁴

Evroregioni predstavljaju oblik neformalnog povezivanja jedinica lokalne samouprave susednih država, bez formiranja organa koji imaju istu snagu kao državni i lokalni organi država na čijoj teritoriji se nalaze. Oni jesu novi entitet, ali ne u obliku koji imaju države, regioni ili opštine. Najčešće interes za formiranjem evroregiona proizilazi iz potreba lokalnog stanovništva ili jedinica lokalne samouprave susednih država. Pored toga, ovakva prekogranična saradnja proizilazi iz potencijala jednog područja i mogućnosti za njihovo političko, ekonomsko i drugo iskorišćavanje. Ostali razlozi za uspostavljanje ovakve prekogranične saradnje odnose se na mogućnosti povezivanja ljudi različitih država i brže pronalaženje rešenja za zajedničke probleme na način koji će zadovoljiti obe strane.

Evroregioni i učešće lokalnih i regionalnih vlasti iz Srbije u njima

Lokalne i regionalne zajednice država članica Saveta Evrope realizuju prekograničnu saradnju na temeljima razvoja poverenja, tolerancije, razumevanja i dobrosusedskih odnosa. Ovakav pristup razvoju saradnje posebno je značajan kada se radi o pograničnim regionima gde praktično na istom prostoru žive brojne manjinske nacionalne zajednice. U ovakvim područjima jedan od glavnih zadataka je razvoj onog segmenta lokalnih vlasti koji se tiče pružanja kvalitetnih usluga građanima i uspostavljanje bliske saradnje sa lokalnim vlastima susednih država. To je osnovni smisao formiranja međulokalnih i međuregionalnih zajednica na određenim

³ Videti: "What is Euroregion?", *Council of Europe*, http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/areas_of_work/transfrontier_cooperation/euroregions/what_is_EN.asp, 19/08/2013.

⁴ Videti: Mario Otočan, "Euroregion as a mechanism for Strengthening Transfrontier and Inerregional Co-operation: Opportunities and Challenges", Report, CDL-UDT (2010) 008, *European Commission for Democracy Through Law (Commission)*, Strasbourg, 9 March 2010, pp. 6-7.

područijima, posebno na onim koji imaju međuetnički karakter. U institucionalnom smislu prekogranična saradnja lokalnih i regionalnih vlasti može se realizovati na dva načina. Prvi način podrazumeva koordinaciju aktivnosti već postojećih organa lokalnih i regionalnih vlasti, dok je drugi način formiranje novih međulokalnih ili međuregionalnih organa vlasti. Danas veoma zastupljen oblik međuregionalnog povezivanja na evropskom tlu jesu evroregioni, čije osnivanje podrazumeva uključivanje komponenti koje treba na određen način da doprinesu bržem uključivanju u proces evropskih integracija. Ovde se postavlja pitanje pravnog položaja evroregiona. Evroregion može biti formiran kao interesna zajednica koja nije pravni subjekt, neprofitna organizacija ili javno telo. U vezi sa tim važno je pomenuti Protokol broj 2. Evropske okvirne konvencije o prekograničnoj saradnji između teritorijalnih jedinica ili vlasti, koji je usvojen 1998. godine. Tako su uspostavljene pravne osnove za osnivanje međulokalnih i međuregionalnih zajednica u koje bi moglo da bude uključeno nekoliko država. Time je ujedno omogućeno formiranje evroregiona kao potpuno novog oblika uspostavljanja prekogranične saradnje, odnosno lokalne i regionalne vlasti različitih država dobile su mogućnost da se povežu i pokušaju da reše zajedničke probleme.⁵

Evroregion Alpe-Adria-Panonija formiran je u Gracu, 14. novembra 2007. godine. U okviru Evropskog partnerstva za teritorijalnu saradnju članica ovog evroregiona je i Vojvodina,⁶ kao jedna od pokrajna Republike Srbije. Članice ovog evroregiona su još i regije: Veneto i Friuli-Venecija Đulija (Italija), Karintija, Burgenland i Štajerska (Austrija), Republika Slovenija u celini, Istra, Koprivnica, Križevci i Varaždin (Hrvatska), Baranja, Zala, Vaš, Tolna i Đer (Mađarska). Smisao formiranja ovog evroregiona nalazi se u pokušaju stvaranja kompetitivnog regiona. Drugi ciljevi njegovog formiranja su jačanje političkih, ekonomskih i kulturnih odnosa između članova. Treba naglasiti da je osnova za formiranje ovog regiona Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Evroregion Alpe-Adria-Panonija nudi Srbiji mogućnost pristupa projektima koje finansira EU, a preko saradnje sa njenim državama članicama.⁷

Ključni cilj formiranja Evroregiona Alpe-Adria-Panonija jeste razvoj čitavog područja koji obuhvata prevashodno putem zajedničkog strateškog planiranja. Zato je pažnja posvećena razvoju saradnje na političkom, administrativnom i tehničkom nivou. Razvoj područja koje obuhvata ovaj

⁵ Videti: Dragan Đukanović: „Savet Evrope: okviri lokalne i regionalne samouprave“, *Međunarodna politika*, , god. LIV, br. 1111, jul-septembar 2003, str. 44-46.

⁶ U daljem tekstu: AP Vojvodina.

⁷ Videti: „Vojvodina has become a member of the newly-set Adria-Alpe-Pannonia Euroregion“, *European Affairs Fund of Autonomous Province of Vojvodina*, Internet: <http://vojvodinahouse.eu/vojvodina-postala-clan-novoosnovanog-evroregiona-abadria-alpe-pannonia-vojvodina-has-become-a-member-of-the-newly-set-adria-alpe-pannonia-euroregion/?lang=en>, 07/02/2015.

Evroregion i članica koje ga čine dodatno je osiguran činjenicom da je time onemogućeno dupliranje poslova i različita preklapanja u planiranju aktivnosti. Tome presudno doprinosi transnacionalna organizaciona struktura.⁸

Evroregion Dunav-Kereš-Mureš-Tisa (DKMT) osnovan je 1997. godine i čine ga okruzi iz Mađarske, Rumunija i Srbije. U njemu učestvuju po četiri okruga iz Mađarske i Rumunije i sedam okruga iz Srbije, odnosno čitava AP Vojvodina. U trenutku osnivanja osnovni cilj ovog evroregiona bio je stimulacija lokalnog razvoja i promocija ovakvog vida saradnje u jugoistočnoj Evropi. Danas, cilj osnivanja ovog evroregiona je iskorišćavanje potencijala ovog područja i uspostavljanje održivog razvoja. Plan je i da se kroz ovu saradnju reše problemi koji postoje u oblasti kulture, nauke, obrazovanja i sporta, ali i da se dodatno učvrsti saradnja među partnerima. Treba istaći da se u okviru ovog evroregiona Banat posmatra kao jedinstveno područje na teritoriji tri države.

U okviru *evroregiona Dunav-Drava-Sava*, koji je osnovan 1998. godine, aktivnu ulogu imaju predstavnici iz Bosne i Hercegovine (BiH), Hrvatske i Mađarske. Lokalne vlasti iz Srbije imaju posmatračku ulogu. Ovaj evroregion je interesantan, jer su njegovi članovi urbani regioni iz pomenutih država. To su: Pečuj (Mađarska), Osjek (Hrvatska), Tuzla (BiH). Iz Srbije četiri opštine-posmatrači su Subotica, Sombor, Apatin i Bač.⁹

Osnivanje evroregiona na prostoru Balkana može podstaći uspostavljanje dugoročne stabilnosti u delu Evrope koji je u bliskoj prošlosti bio veoma nestabilan. To se posebno odnosi na nestabilna granična područja i međudržavne odnose.

U ovom delu rada može se napomenuti da je u prethodnom periodu postojao predlog za formiranje evroregiona *Gornje Podunavlje*. Ovaj evroregion imao bi ukupno šest članica iz Mađarske, Hrvatske i Srbije. Svaka država bila bi predstavljena sa po dve članice. Cilj formiranja ovog evroregiona bio bi uspostavljanje dugoročne saradnje u oblastima rasta životnog standarda, zaštite životne sredine, kulture, razvoja pogranične infrastrukture, teritorijalnog planiranja, zaštite od požara i vremenskih nepogoda, kao i javnog transporta. Pored toga, saradnja bi obuhvatila socijalna i humanitarna pitanja i građanske tužbe.¹⁰

⁸ Videti: "Final Declaration – By the political representatives of the partners of the INTERREG IIIB-Project 'MATRIOSCA-AAP'", Graz, 14 November 2007, p. 1, Internet: http://www.regione.veneto.it/static/www/relazioni-internazionali/Finaldeclaration_Matriosca.pdf, 09/02/2015.

⁹ Videti: Veran Stančetić, *Region kao razvojna perspektiva u Evropskoj uniji*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 99-101.

¹⁰ Videti: Edita Stojić-Karanović, „Regionalna i prekogranična saradnja za održivi razvoj Srbije”, *Međunarodni problemi*, Vol. LIX, No. 2-3, Beograd, 2007, str. 364-369.

Pojedinačna saradnja Republike Srbije sa državama Centralne Evrope na regionalnom nivou

AP Vojvodina najvažniji je akter u saradnji Srbije sa državama Centralne Evrope na regionalnom nivou. Prema članu 16. Statuta AP Vojvodine ova pokrajina može u skladu sa važećim zakonima Republike Srbije da uspostavlja saradnju sa jedinicama lokalne samouprave drugih država. Istim članom je predviđena mogućnost za AP Vojvodinu da bude član evropskih i međunarodnih organizacija koje okupljaju regione.¹¹

Sporazum o saradnji između AP Vojvodine i Pokrajine Štajerske (Austrija) potpisan je 17. maja 2003. godine u Novom Sadu. Sporazum dve pokrajine nastao je kao pokušaj uspostavljanja čvrste međusobne saradnje, a u cilju podsticaja njihovog društvenog i privrednog razvoja. Ekonomsko povezivanje i jačanje evropskih integracija dodatni su razlozi u pozadini ove saradnje. Oblasti koje obuhvata pomenuti sporazum su: privreda, trgovina, razvoj malih i srednjih preduzeća, razvoj novih tehnologija, visoko obrazovanje, nauka, ekologija, zaštita životne sredine i kultura. Sporazum predviđa osnivanje mešovitih radnih grupa čija je nadležnost osmišljavanje i predlaganje projekata u oblastima saradnje. Mešovitu radnu grupu čine predstavnici obe strane. U njihove dužnosti spada: 1) stvaranje uslova za realizaciju ciljeva saradnje, 2) procenjivanje ostvarene saradnje i iznošenje novih predloga, 3) selekcija prioriteta i interesa u vezi sa oblastima saradnje i 4) iznošenje mišljenja o pitanjima od zajedničkog interesa. Mešovite radne grupe sastajace se naizmenično u Pokrajini Štajerskoj i AP Vojvodini, uz imenovanje jedne osobe sa svake strane nadležne za održavanje stalnog kontakta.¹²

AP Vojvodina i Vojvodstvo Lođsko (Republika Poljska) potpisali su 6. novembra 2003. godine Sporazum o saradnji. Time su obe strane izrazile spremnost da ulože značajne napore u cilju uspostavljanja čvrstih temelja za realizaciju zajedničkih aktivnosti predviđene Sporazumom. Pomenute aktivnosti odnose se na: privredu, trgovinu, poljoprivredu, razvoj sela, razvoj i širenje savremenih tehnologija, razvoj saradnje između malih i srednjih preduzeća, nauku, obrazovanje, kulturu, zdravstvo, socijalnu zaštitu, sport, turizam, zaštitu životne sredine, administraciju, prostorno planiranje i kulturu. Sporazumom su predviđeni sastanci dve delegacije na kojima će se utvrđivati ostvareni rezultati. Sastanci će biti organizovani naizmenično u AP Vojvodini i Vojvodstvu Lođskom. Pored navedenog,

¹¹ Videti: „Statut Autonomne pokrajine Vojvodine”, *Skupština Autonomne pokrajine Vojvodine*, 01 Broj: 010-2/2014, Novi Sad, 22. maj 2014, čl. 16.

¹² Videti: „Sporazum o saradnji između Autonomne Pokrajine Vojvodine (Republika Srbija, Srbija i Crna Gora) i Pokrajine Štajerske (Republika Austrija)”, Internet: http://www.region.vojvodina.gov.rs/upload/Sporazum_Austrija_400.pdf, 12/02/2015.

dogovoreno je promovisanje direktnih kontakata i razmena zvaničnih delegacija i eksperata u cilju razvoja direktne saradnje.¹³

Sporazum o saradnji između AP Vojvodine i Pokrajine Olomouc (Češka) potpisan je 12. decembra 2003. godine. Obe strane videle su regionalnu saradnju kao efikasan instrument za ubrzaniji privredni, socijalni i kulturni razvoj oba regiona. Zajednička saradnja realizovaće se na polju: privrede, regionalnog razvoja, preduzetništva, turizma, kulture, umetnosti, nauke, tehnološkog razvoja, obrazovanja, omladine, sporta, zdravstva, socijalne zaštite i kulture. Dogovoreno je uspostavljanje stalnog radnog kontakta, kao i obavezno razmatranje novih predloga za unapređenje saradnje. Na zajedničkim sastancima obe delegacije vršiće se ocena ostvarene saradnje i biće pronalazeni novi oblici i prioriteti. Ovaj Sporazum je predvideo osnivanje Saveta za koordinaciju koga će činiti po jedan predstavnik svake strane za svako polje saradnje navedeno u Sporazumu.¹⁴

Saradnja koju je AP Vojvodina uspostavila sa regionima država Centralne Evrope kroz potpisane sporazume imaju značajno mesto u političkom, privrednom i socijalnom razvoju Srbije. To se posebno odnosi na proces evropskih integracija i približavanje Srbije članstvu u EU. Iskustva AP Vojvodine stečena kroz saradnju sa regionima drugih država mogu biti od koristi ostalim regionima, odnosno jedinicama lokalne samouprave, u Srbiji u njihovim pokušajima da uspostave saradnju sa inostranstvom. Poboljšanje položaja Srbije u oblasti međunarodnih odnosa u direktnoj je vezi sa saradnjom koju je AP Vojvodina uspostavila sa regionima centralnoevropskih država, jer se time otvara mogućnost za Srbiju da se čvršće veže za pojedine evropske države i time stekne veću političku i svaku drugu podršku unutar EU.

Drugi oblici saradnje Srbije sa državama Centralne Evrope

Jedna od najvažnijih regionalnih inicijativa čiji je Srbija član sigurno je *Centralnoevropska inicijativa (CEI)*. Saradnja koju su tokom 1989. godine pokrenule Austrija, Mađarska, Italija i bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) bila je osnova za nastanak CEI. Formiranje ove inicijative proizašlo je iz zajedničkog cilja Mađarske i SFRJ da se preko saradnje sa razvijenim evropskim državama uključe u proces evropskih integracija. Danas CEI ima 18 država članica, od kojih su 10 ujedno članice EU. Sedište Sekretarijata nalazi se u Trstu. Najvažniji organi ove inicijative

¹³ Videti: „Sporazum o saradnji između Autonomne Pokrajine Vojvodina (Republika Srbija, Srbija i Crna Gora) i Vojvodstva Lođ, Republika Poljska”, Internet: http://manage.region.vojvodina.gov.rs/upload/Sporazum_Lodj_408.pdf, 12/02/2015.

¹⁴ Videti: „Sporazum o saradnji između Autonomne Pokrajine Vojvodina (Republika Srbija, Srbija i Crna Gora) i Pokrajine Olomouc (Češka Republika)”, Internet: http://manage.region.vojvodina.gov.rs/upload/Sporazum_Olomouc_410.pdf, 12/02/2015.

su Parlamentarna skupština, Parlamentarni komitet i Generalni odbori. Države članice CEI imaju svoje predstavnike, odnosno koordinate, unutar Komiteta nacionalnih koordinatora. Ovaj organ definiše, koordinira, upravlja i sprovodi saradnju u okviru CEI.¹⁵ Važna specifičnost CEI kao regionalne inicijative je posedovanje sopstvenih fondova. Sredstva iz Fonda za saradnju stoje na raspolaganju državama članicama za manje projekte. Države članice mogu za realizaciju tih projekata da računaju na sredstva u iznosu od 50% od ukupnih troškova projekta. Svaka država članica redovno izdvaja manja finansijska sredstva za finansiranje aktivnosti CEI.¹⁶ Transformacijom ove inicijative ukinute su radne grupe, a zamenjene su takozvanim fokalnim tačkama koje su definisane kao 13 oblasti saradnje.¹⁷

Proces saradnje na Dunavu inicirale su u junu 2001. godine Austrija, Rumunija, Evropska komisija i Pakt za stabilnost Jugoistočne Evrope (PS JIE). Na prvoj Ministarskoj sednici, održanoj u Beču 27. maja 2002. godine, pomenuti Proces zvanično je uspostavljen. Ovaj Proces organizovan je kao političko-diplomatska inicijativa sa ciljem pružanja jačeg političkog podsticaja za snažniji razvoj i učvršćivanje višestranih odnosa podunavskih državama. Ova inicijativa obuhvata sve podunavske države i neke države koje su u momentu njenog osnivanja bile kandidati za članstvo u EU. Proces saradnje na Dunavu u funkciji je daljeg razvoja evrointegracija i povezivanja podunavskih država. Saradnja između država učesnica ostvaruje se u oblasti ekonomije, plovidbe, ekologije, kulture, subregionalne saradnje i turizma. Saradnja ima političku, poslovnu i diplomatsku sferu. Ministarske konferencije održavaju se svake druge godine, poslovnim konferencijama stvaraju se uslovi za konkretnu realizaciju ekonomskih i razvojnih ciljeva Procesu.¹⁸

Primer približavanja evropskim standardima kroz međudržavnu saradnju: Višegradska grupa

Višegradsku grupu osnovali su 1991. godine u mađarskom gradu Višegradu (Visegrád) tadašnji lideri Poljske, Čehoslovačke i Mađarske. Osnivanje Višegradske grupe bilo je motivisano zajedničkim interesom

¹⁵ Videti: "Functioning & Structure", *Central European Initiative*, Internet: <http://www.cei.int/content/functioning-structure>, 10/12/2014.

¹⁶ Videti: "Guidelines and Rules of Procedure", *Central European Initiative*, Adopted by the CEI Summit of the HoG in 2007 in Sofia and amended by the HoG through a written procedure in April 2008, pp. 3-6.

¹⁷ O pomenutih 13 oblasti saradnje videti detaljnije na zvaničnoj internet-stranici Centralnoevropske inicijative: <http://www.cei.int/>

¹⁸ Videti: „Proces saradnje na Dunavu”, *Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije*, Internet: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/dcp?lang=lat>, 10/12/2014.

njenih članica da se pridruže EU. Osnovni način za ostvarenje tog cilja bio je razvoj međusobne saradnje, uz očuvanje identiteta država članica. Razdvajanjem Češke i Slovačke, 1. januara 1993. godine, broj članica Višegradske grupe povećan je na četiri. Višegradska grupa ima malu institucionalnu strukturu u vidu sastanaka predstavnika vlada država članica. Institucionalna struktura sastoji se od ministarskih sastanka i konsultacija, i od godišnjih samita predsednika država članica.¹⁹ Višegradski fond je jedini oblik institucionalne saradnje. Organi Višegradskog fonda su Konferencija ministara inostranih poslova i Savet ambasadora. Izvršni organi su izvršni direktor i njegov zamenik, a Sekretarijat je administrativni organ. Države se na mestu predsedavajuće rotiraju svake godine.²⁰

Višegradskom deklaracijom iz 1991. godine, odnosno „Deklaracijom o saradnji između Čehoslovačke Federativne Republike, Republike Poljske i Republike Mađarske u cilju evropske integracije“, definisani su zajednički ciljevi njenih članica. Ti ciljevi bili su zasnovani na eliminisanju komunističkog nasleđa i izgradnji novih društvenih temelja po ugledu na demokratski uređene države.²¹ Primarni cilj država Višegradske grupe bio je uspostavljanje ekonomske saradnje sa razvijenim zapadnoevropskim zemljama, odnosno EU. Za to je bilo potrebno ispuniti tri uslova. Prvi uslov bio je plasman proizvoda iz država Višegradske grupe na zapadnoevropska tržišta. Drugo, države članice ove regionalne inicijative bile su prinuđene da pruže jedne drugima finansijsku i tehničku pomoć radi ubrzanja transformacije i eliminisanja mogućnosti velikih društvenih procesa. Treće, trebalo je definisati uslove koje ekonomije članica Višegradske grupe treba da ispune da bi aktivnosti ka članstvu u EU imale uspeha.²²

Potreba ostvarivanja ekonomskih ciljeva motivisala je države Višegradske grupe da osnuju Centralnoevropsku zonu slobodne trgovine (*Central European Free Trade Agreement – CEFTA*). Ovim korakom trebalo je stvoriti uslove za trgovinsku liberalizaciju između država članica ove regionalne inicijative, a CEFTA je u međuvremenu proširena. EU je preuzela CEFTU pod nazivom CEFTA 2006 kao sredstvo za trgovinsku

¹⁹ Videti: Eva Cihelková and Pavel Hnát, “Subregionalism within the EU with Special Regard to the Groupings of which the Czech Republic Is a Member”, *Prague Economic Papers*, No. 1, 2006, p. 54.

²⁰ Videti: “International Visegrad Fund”, *The Visegrad Group*, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=878>, 11/02/2015.

²¹ Videti: “Visegrad Declaration 1991”, *Visegrad Group*, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412-2,07/02/2015>.

²² Videti: Sándor Richter, “The Visegrád Group Countries’ Expectations *vis-à-vis* Western Europe”, *Russian & East European Finance & Trade*, January-February 1996, Vol. 32, Issue 1, p. 7.

liberalizaciju, ekonomsku integraciju, oporavak i stabilizaciju Balkana nakon građanskog rata na tlu bivše SFRJ.²³

Srbija i Višegradska grupa saradjuju u oblasti nauke, posebno u vezi razmene studenata. Tu saradnju uspostavili su Višegradski fond i tadašnji Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu Izvršnog veća AP Vojvodine. Višegradski fond želi da kroz ovakve aktivnosti učvrsti saradnju između država Višegradske grupe i njihovih suseda.²⁴

Zaključak

Učešće Srbije u prekograničnoj saradnji sa regionima sa područja Centralne Evrope značajno doprinosi stabilnosti i boljem položaju naše zemlje u sferi međunarodnih odnosa. Države Centralne Evrope imaju važno mesto u spoljnoj politici Srbije, jer su one značajan politički i ekonomski partner, ali istovremeno i članice EU. Preko saradnje sa ovim državama Srbija ima mogućnost približavanja u različitim oblastima sa ostalim članicama EU. Prekogranična saradnja otvara Srbiji mnoge mogućnosti za lakši i ubrzaniji privrede, jer se ovim oblikom saradnje umanjuju prepreke i ograničenja u pronalaženju odgovarajućih partnera. Saradnjom lokalnih zajednica i regiona stvaraju se preduslovi za efikasnije rešavanje problema koji postoje između država na lokalnom i regionalnom nivou. Ponekad, saradnja lokalnih i regionalnih vlasti ubrzava pronalaženje rešenja jer se eliminiše potreba šireg uključivanja centralnih vlasti u rešavanje problema. To je još jedna mogućnost postizanja stabilnih međudržavnih odnosa i ubrzanja njihovog razvoja. Za očekivati je da će u narednom periodu Srbija uložiti više napora u razvoj međulokalne i međuregionalne saradnje sa drugim državama, jer je to jedan od efikasnih načina da se reše neki od problema i time doprinese uspostavljanju stabilnijih odnosa između država.

Bibliografija

Cihelková, Eva and Hnát, Pavel, "Subregionalism within the EU with Special Regard to the Groupings of which the Is a Member", *Economic Papers*, No. 1, 2006.

Đukanović, Dragan, „Savet Evrope: okviri lokalne i regionalne samouprave“, *Međunarodna politika*, Beograd, god. LIV, br. 1111, jul-septembar 2003.

²³ Videti: Rick Fawn, "Visegrad: The Study and the Celebration", Review Article, *Europe-Asia Studies*, Vol. 60, No. 4, June 2008, pp. 680-681.

²⁴ Videti: "Serbian Students and NGOs Welcome to Apply for the Visegrad Fund Grants and Scholarships", *Visegrad Fund*, Press Release, Novi Sad – Bratislava, 7 August 2007, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=777,07/02/2015>.

- Fawn, Rick, "Visegrad: The Study and the Celebration", Review Article, *Europe-Asia Studies*, Vol. 60, No. 4, June 2008.
- "Final Declaration – By the political representatives of the partners of the INTERREG IIIB-Project 'MATRIOSCA-AAP'", Graz, 14 November 2007, p. 1, Internet: http://www.regione.veneto.it/static/www/relazioni-internazionali/Finaldeclaration_Matriosca.pdf, 09/02/2015.
- "Functioning & Structure", *Central European Initiative*, Internet: <http://www.cei.int/content/functioning-structure>, 10/12/2014.
- "Guidelines and Rules of Procedure", *Central European Initiative*, Adopted by the CEI Summit of the HoG in 2007 in Sofia and amended by the HoG through a written procedure in April 2008.
- "International Visegrad Fund", *The Visegrad Group*, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=878>, 21/02/2011.
- Otočan, Mario, "Euroregion as a mechanism for Strengthening Transfrontier and Inrerregional Co-operation: Opportunities and Challenges", Report, CDL-UDT (2010) 008, *European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission)*, Strasbourg, 9 March 2010.
- Petrović, Dragan, *Ka multipolarnom svetskom poretku*, Pešić i sinovi i Centar za razvoj međunarodne saradnje, Beograd, 2010.
- „Proces saradnje na Dunavu”, *Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije*, Internet: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/dcp?lang=lat>, 10/12/2014.
- Richter, Sándor, "The Visegrád Group Countries' Expectations *vis-à-vis* Western Europe", *Russian & East European Finance & Trade*, January-February 1996, Vol. 32, Issue 1, pp. 6-41.
- "Serbian Students and NGOs Welcome to Apply for the Visegrad Fund Grants and Scholarships", *Visegrad Fund*, Press Release, Novi Sad – Bratislava, 7 August 2007, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=777>, 07/02/2015.
- „Sporazum o saradnji između Autonomne Pokrajine Vojvodina (Republika Srbija, Srbija i Crna Gora) i Vojvodstva Lođ, Republika Poljska”, Internet: http://manage.region.vojvodina.gov.rs/upload/Sporazum_Lodj_408.pdf, 12/02/2015.
- „Sporazum o saradnji između Autonomne Pokrajine Vojvodine (Republika Srbija, Srbija i Crna Gora) i Pokrajine Štajerske (Republika Austrija)”, Internet: http://www.region.vojvodina.gov.rs/upload/Sporazum_Austrija_400.pdf, 12/02/2015.
- „Sporazum o saradnji između Autonomne Pokrajine Vojvodina (Republika Srbija, Srbija i Crna Gora) i Pokrajine Olomouc (Češka Republika)”, Internet: http://manage.region.vojvodina.gov.rs/upload/Sporazum_Olomouc_410.pdf, 12/02/2015.
- Stančetić, Veran, *Region kao razvojna perspektiva u Evropskoj uniji*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2009.
- „Statut Autonomne pokrajine Vojvodine”, *Skupština Autonomne pokrajine Vojvodine*, 01 Broj: 010-2/2014, Novi Sad, 22. maj 2014.

Stojić-Karanović, Edita, „Regionalna i prekogranična saradnja za održivi razvoj Srbije”, *Međunarodni problemi*, Vol. LIX, No. 2-3, Beograd, 2007.

“Visegrad Declaration 1991”, *Visegrad Group*, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412-2>, 07/02/2015.

“Vojvodina has become a member of the newly-set Adria-Alpe-Pannonia Euroregion”, *European Affairs Fund of Autonomous Province of Vojvodina*, Internet: <http://vojvodinahouse.eu/vojvodina-postala-clan-novoosnovanog-evroregiona-abadria-alpe-pannonia-vojvodina-has-become-a-member-of-the-newly-set-adria-alpe-pannonia-euroregion/?lang=en>, 07/02/2015.

“What is Euroregion?”, *Council of Europe*, http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/areas_of_work/transfrontier_cooperation/euroregions/what_is_EN.asp, 19/08/2013.

Aleksandar JAZIĆ

VARIOUS FORMS OF CROSS-BORDER COOPERATION BETWEEN SERBIA AND THE CENTRAL EUROPEAN STATES

ABSTRACT

In the focus of the author's research are some forms of cooperation between Serbia and the countries from Central Europe. This cooperation is unilateral and multilateral. Regions are connecting in different way with the purpose of political, economic and social development. Most often form of multilateral regional cooperation are euroregions. On the other side, states cooperate through regional initiatives. Višegrad Group is one of the best examples of cooperation between states within regional initiative. Member states of this regional initiative fulfilled their main goal which was joining the European Union. But, this regional initiative still exist because of advantages that member states have from it. Key representative of Serbia in regional cooperation is Autonomous Province of Vojvodina. This north province of Serbia has well developed unilateral and multilateral cooperation with regions from Central Europe. Also, Vojvodina is member of few European organizations that gathers regional authorities. That way, through cooperation of its regional authorities Serbia is becoming closer partner to European Union member states.

Key words: regional cooperation, regional initiatives, cross-border cooperation, interstate cooperation, Serbia, Central Europe.